

A BUKARESTI SZERZŐDÉS

HOGYAN ADTÁK EL ERDÉLYT AZ ANTANTHATALMAK?

Nagy-Románia gondolata — a Kárpátok mindkét oldalán élő románok egy nemzeti közösségben való egyesítésének eszméje — az 145–49-es magyar szabadságharcig nemigen merült fel. A modern román történetírók által kiásott Mihály vajda-féle epizódnak e gondolathoz semmi köze.

Az időről időre különböző intenzitással jelentkező mozgalom a szabadságharc után sem kecsesgetett vajmi sok sikerrel. Erre lehetőséget sem az abszolutizmus kora, sem pedig a kiegyezés utáni időszak nem adott. S amikor 1883-ban, afféle félig titkos szennedéssel Románia csatlakozott a Németország, Ausztria–Magyarország és Olaszország közötti ún. hármass szövetséghez, ha nőttek a közben — ez utóbbi szerződésről szinte semmit sem tudó — román nacionalisták álmjai, ezek megvalósításának reménye szinte semmivé foszlott. E nagy álom megvalósításának lehetőségét az első világháború kitörése hozta meg. Jóllehet Romániát a még 1913-ban megújított szerződése a központi hatalmakhoz kötötte, a román minisztertanács, élén Jonel C. Brătianu miniszterelnökkel, a Hohenzollern-Sigmaringen családból származó és határozottan németbarát Károly királyt hadbalépési szándékában könnyűszerrel lecsavazta. Nemcsak azért, mert Románia teljesen felkészületlen volt egy háborús kalandra, hanem azért is, mert egy ilyen akció semmivel sem szolgálta volna érdekeit.

Brătianu csakhamar felismerte, mind a központi, mind a szövetséges hatalmak szemet vetettek Romániára az új szövetségesekért folytatott versenyben: egyiküknek nem volt érdektelen, semleges marad-e, illetőleg melyikükhöz csatlakozik. Kifűző érzékkel választotta a semlegességet. Ahogy egyszer megfogalmazta: a Románia igazi érdekeiért folytatott, aktív semlegességet.

E vázlatos ismertetésben nem kívánom részletezni, miként hiteltelítette Brătianu a hadban álló feleket egyszer a feltétlen semlegesség, másszor pedig az egyikükhöz, vagy másikukhoz való csatlakozás ígéretével, s hogy ezeknek miként szabta meg az árát. A kapott ígéretek között könnyűszerrel választhatott. A németek csapott Besszarábiát ígérték a mellettük való hadba lépésre, míg a szövetségesek egyedül a semlegesség fejében — az 1914. október 5-én Szentpéterváron megkötött román–oros szövetségi szerződés révén — a történelmi Erdélyt s Bukovinát egészen a Prut folyóig. Ahogy Brătianu apját a román királyság létrehozójának tekintette, enmaga nem kisebb szerepre vágyott, mint Nagy-Románia megteremtésére.

Az e korszakról szóló történelmi munkákban néhol felbukkan az az állítás is, hogy a németek is felajánlották volna a maguk nevében Erdélyt a románoknak, ám erre nézve elfogadható bizonyítékok eddig nem kerültek elő. Különben is, ez az ajánlat mindenképpen reálisnak mutatkozott volna s megtört volna a magyarok érthető ellenkezésén.

A Szentpéterváron megkötött szerződésben foglalt ígéretek a korábbi román ellenzékét is meggyőzték Brătianu külpolitikájának újdonságára felől. Ferdinánd király pedig, aki az 1914. október 10-én meghalt Károlyt követte a román trónon, szabad kezet adott miniszterelnökének. Többé nem volt kétséges, Románia melyik kiútdő felé választja. Ám Brătianu nem akarta elcsúszni a dolgát, tartani akarta semlegességét addig, amíg csak lehet, illetőleg amíg a beavatkozásra a legalkalmasabb idő ígérkezik. Addig pedig igyekezett mennél többet kicsikarni az ígéretek közül. E szándéka sikerrel is járt: 1916 nyarára megszerezte ígéretekben a magyar Partiumot, az Alföld keleti szegélyét néhol egészen a Tiszáig, s ami igen nehéz dolog volt, a Bánátot. Bánátra a szerbek is szemet vetettek s a kellemetlenségű oroszokat csak a franciák és az angolok tudták rávenni erre az ajánlatra.

A Brazilov-offenzíva felébresztette a központi hatalmakat is. Sőt az utolsó órában ajánlották fel Oroszország megtámadása helyében Bukovinát. Ezt az ajánlatot Tisza István ellenezte ugyan,

ám az osztrák–magyar külügyminisztérium és a nagyvezérkar elfogadta. Brătianu természetesen aligha érdekelhette már ez az ajánlat, vissza is utasította.

1916. június 18-án az oroszok visszafoglalták Csernovicot s megsértve Románia terület-felségjogát, Erdély felé nyomultak. A román politikusok egy része ekkor elérkezettnek látta az időt a beavatkozásra s igyekeztek erre rábeszélni Ferdinánd királyt. Ám Brătianu még mindig várt, a háborúba való beavatkozás helyett tiltakozott az orosz területsértés miatt. E nézeteltérés folyamán Brătianu agyában felmerült az is, hátha az oroszok maguk akarják megszállni Erdélyt. E gyanúját közölte a francia kormányval, amely igyekezett tisztázni a helyzetet az oroszokkal. E közbenjárás eredményeként szőlították fel az oroszok a románokat június 27-én, szabad az út Budapest felé, induljanak meg a román csapatok Erdély elfoglalására. Ez az ajánlat megnyugtatta Brătianu s továbbra is várta a kedvezőbb alkalmat.

A szövetséges csapatok erejének jelentékeny részét kötötte le ebben az időben a Verdun környékén folyó csata. Ugyanekkor 150 000 főnyi francia–angol egyesített haderőt terveztek bevetni a bolgár fronton s szerették volna megerősíteni a Boszporusz feliszabadítására rendelt és Szalonikánál már korábban partraszállt katonai egységeket. A román hadsereg bevetése elodázhatatlanná vált, elsősorban azért, hogy jelentékeny német erőket lekötve, csökkenjen a szövetségesekre nehezedő nyomás Verdunnél. Sok hazavona után, végül is a szövetségesek megállapodtak a románoknak átnyújtandó megállapodás szövegében s ezt Brătianu 1916. augusztus 9-én vette át a négy hatalom bukaresti követeitől; az után, hogy a tárgyalások már napok óta folytak. A mindig mindenkivel szemben bizalmatlan Brătianu megtagadta a szerződés aláírását, ugyanis attól tartott, hogy annak egyik cikkelye lehetőséget nyújthat arra, hogy Magyarország valamilyen módon különbéket kössön a szövetséges hatalmakkal. Végül is, Brătianu megint elérte célját, e cikkely általa kifogásolt részét kihagyták a szerződésből, s Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Oroszország Bukarestbe delegált követei útján 1916. augusztus 17-én aláírta a titkos megállapodást.

Íme e szerződés szövege, amelyet eddigi felmérésem szerint sem a Magyarországon, sem a külföldön élő magyar történészek nem ismernek; s meglehet, most jelenik meg először magyar nyelven. Az eredeti francia szöveg fordításánál elsősorban a szövegűshűségre törekedtem:

ROMÁNIA SZERZŐDÉSE AZ ANTANTHATALMAKKAL

Politikai megállapodás egyrészről a kormányuktól különleges felhatalmazással bíró alulírottak:

Sir George Barclay, őfelsége Nagy-Britannia, Írország és a tengerentúli angol koronabirtokok királya, India császára által a román király őfelségéhez delegált rendkívüli követ és teljhatalommal megbízott miniszter;

Gróf de Saint-Aulaire, a Francia Köztársaság elnöke által a román király őfelségéhez delegált rendkívüli követ és teljhatalommal megbízott miniszter;

Bárá Fasciotti, őfelsége, az olasz király által a román király őfelségéhez delegált rendkívüli követ és teljhatalommal megbízott miniszter;

Stanislas Poklevski-Kozjell úr, őfelsége, a minden oroszok cárhoja által a román király őfelségéhez delegált rendkívüli követ és teljhatalommal megbízott miniszter;

másrészről Jean J. C. Brătianu, a Román Királyság minisztertanácsának elnöke között az alábbiak szerint:

1. cikkely. Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország és Oroszország a Román Királyság területét a jelenlegi határai között minden tekintetben garantálja.

2. cikkely. Románia hadat üzen Ausztria-Magyarországnak és a jelen szerződés katonai egyezményében megállapított módon és feltételek szerint meg is indítja ellene a hadműveleteket. Románia a hadüzenettel egyidejűleg megszakítja minden gazdasági és kereskedelmi kapcsolatát az antant hatalmak ellenségeivel.

3. cikkely. Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország és Oroszország Csiszari Románia jogát a 4. cikkelyben meghatározott, az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó területek bekebelezésére.

4. cikkely. Az előző cikkelyben említett területek határai a következők szerint határozatnak meg:

Ez a határvonal kezdődik a Prutnál lévő jelenlegi határ ama pontjánál, amelyik Románia és Oroszország határát jelenti Novoselitzta mellett, majd követi a Prut folyását Galícia határáig, addig, ahol a Prut és a Caremos folyó összeömlik. Innen kezdve a vonal követi előbb Galícia és Bukovina, majd Galícia és Magyarország határát Slogig, az 1655-ös magaslatig. E magaslati ponttól a Tisza és a Visó vízválasztóján vonul és Trebusa községnél eléri a Tiszát, ahonnan a folyó jobb partján megy tovább addig a pontig, ahol a Visó a Tiszába ömlik. Ettől a ponttól kezdve mindenütt a Tisza folyását követi, egészen a Szamos beömlése után négy kilométerre lévő pontig, majd — Vásárosnaményt Romániának hagyva — dél-délnyugat felé fordul és egy Debrecentől hat kilométerre, keletre lévő pontig húzódik. Irányát hozzávetőleg megtartva, folytatódik a határvonal a Körös, a Fehér és a Sebes Körös beömlése után három kilométerre lévő pontjáiig, majd három kilométerrel nyugatabbra, Orosháza és Békéssámsón községektől megy tovább, hogy egy kisebb ívet írva le, Algyő magasságában érje el a Tiszát. Ettől kezdve mindenütt a Tisza folyása mentén halad a vonal egészen a Dunába való ömléséig, s végül a Duna mentét követi Románia jelenlegi határáig.

Románia kötelezi magát, hogy Belgráddal szemben, egy később meghatározandó területen nem létesít erődítéseket és ebben a zónában csupán rendőri szolgálatot ellátó erőket tart. A román királyi kormány kötelezi magát, hogy a bánáti területet a békekötéstől számított két éven belül elhagyja és vagyonukat ott visszahagyó szerbeket kártalanítja.

5. cikkely. Egyrésztől Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Oroszország, másrésztől Románia kötelezik magukat, hogy sem különbékét, sem általános békét másként, mint együttesen és egy időben, nem kötnek.

Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Oroszország ugyanakkor kötelezik magukat arra is, hogy a szerződés 4. cikkelyében meghatározott osztrák–magyar terület a román korona birtokaként kebeleztetik be.

6. cikkely. Románia a béke előkészítésében, annak tárgyalásában, valamint azoknak a kérdéseknek a megvitatásában, amelyek a békekonzferencia határozataival kapcsolatosak, ugyanolyan jogokat élvez, mint a többi szerződő fél.

7. cikkely. A szerződő hatalmak kötelezik magukat arra, hogy e megállapodást az általános béke megkötéséig titokban tartják.

Ez a megállapodás öt példányban készült, Bukarestben, 1916. augusztus 4–17-én.

G. Barclay, s. k.
Saint-Aulaire, s. k.
Fasciotti, s. k.
S. Poklevski-Koziell, s. k.
Jon. J. C. Brătianu, s. k.

KATONAI EGYEZMÉNY

1. cikkely. Az 1916. augusztus 4–17-én Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország, Oroszország és Románia között létrejött együttműködési szerződés értelmében Románia kötelezi magát, hogy minden szárazföldi és tengeri hadijerével megtámadja Ausztria-Magyarországot; nem később, mint 1916. augusztus 15. és 28-a között, nyolc nappal a Szalonikánál tervezett támadás után. A román haderők támadásukat ugyanazon a napon kezdik meg, amelyiken hadat üzennek Ausztria-Magyarországnak.

2. cikkely. A jelen szerződés aláírásától kezdve a román hadsereg mozgósítása és erejének összpontosítása idején az orosz hadsereg kötelezi magát arra, hogy minden erejével támadja az osztrák frontot abból a célból, hogy a román hadsereg fent említett tevékenységét elősegítse, biztosítsa. E támadásnak különösen erősnek kell

lennie Bukovinában, ahol az orosz csapatoknak legalább meg kell őrizniük a jelenlegi állásaikat és ütőképességüket.

1916. augusztus 12–25-től kezdve az orosz flotta biztosítja Konstanca kikötőjét, megakadályozván az ellenség minden partraszállási kísérletét a román partokon és minden behatolási kísérletét a Duna-deltába.

Románia elismeri a maga részéről az orosz fekete-tengeri flotta jogát a konstancai kikötő használatára és hogy az ellenséges tengeralattjáró egységek ellen a szükséges intézkedéseket megtegye.

Az orosz hadihajók, amelyek a Dunán állomásoznak, hogy a parti területet és a folyamot a román hadsereg és hajóhad részére biztosítsák, a román hadsereg-főparancsnok parancsnoksága alá tartoznak és együttműködnek a román hajóhad monitoraival. Eme együttműködés részletei a jelen szerződés szellemében állapítottak meg.

3. cikkely. Oroszország a román hadsereg mozgósításával egyidejűleg Dobrudzsába küld két gyalogos és egy lovas hadosztályt, s ezek ott együttműködnek a román haderőkkel a bolgár katonai csapatokkal szemben.

A szövetségesek kötelezik magukat, hogy nem később, mint nyolc napon belül a szalonikai hadseregcsoport, amelynek stratégiai tervében megegyeztek, támadást kezd a román hadszíntéren, hogy megkönnyítse a román hadsereg minden erővel való mozgósítását és összpontosítását. Ez a támadás 1916. augusztus 7–20-a között kell bekövetkezzen.

Ha a katonai akciók folyamán a szövetséges hatalmak az egyes hadsereg-főparancsnokok megegyezésével emelni volnának kénytelenek a román hadsereggel együttműködő katonai erőjüket, ez a létszámemelés semmit sem módosít a jelen szerződés szakaszaiban lefektetett megállapodásokon.

4. cikkely. Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország és Oroszország kötelezik magukat, hogy Romániát ellátják hadianyagokkal, amelyeket román vagy pedig a szövetséges hajók szállítanak Oroszország területén keresztül.

E hadianyagok szállítását akként kell végrehajtani, hogy Romániába való megérkezésük biztosítva legyen; ha csak lehetséges, oly folyamatos módon, hogy naponta mintegy háromszáz tonnányi érkezzen meg, egy hónapos szállítási idővel számolva.

Abból az előnyből, hogy a szövetségeseknek módjukban lesz rendelkezni olyan új vasútvonalak felett, amelyek elősegítik a hadianyagszállítást, Romániának is részesednie kell.

5. cikkely. A szövetségesek kötelezik magukat arra is, hogy az adott lehetőségek határain belül ellátják Romániát lovakkal, gépjárműabroncsokkal, gyógyszerekkel, élelmiszerekkel és olyan felszerelési tárgyakkal, amelyeket mennyiségük és minőségük szerint is közös megállapodásban határoznak meg.

6. cikkely. A szövetségesek a romániai lőszer- és hadianyaggyártáshoz rendelkezésre bocsátják a szükséges technikai szakembereket.

7. cikkely. E megállapodás értelmében a román–orosz haderő vezérkara valamint a szalonikai katonai erők vezérkara együttesen állapítják meg azokat a módozatokat, amelyek biztosítják az együttműködésüket. A román–orosz hadműveletek folyamán az esetleges változtatások, felvilágosítások és felmerülhető újabb nézetek szükségessé teszik, hogy a főhadiszállásokra egy-egy kölcsönösen kiküldött, összekötő-tiszt működjen.

8. cikkely. A szövetséges haderők együttműködése nem jelenti azt, hogy bármelyik is a másiknak alá volna rendelve, nem akadályozza azok szabad intézkedését, a módosításait, feltéve ezek szükségesek a cél érdekében és a bajtársiasság határain belül maradnak.

9. cikkely. A román királyi és az orosz cári csapatok minden körülmények között megtartják saját parancsnoklási jogukat, a meghatározott működési területüket és teljes függetlenségüket a hadműveletek lebonyolítása során. A két hadsereg közötti demarkációs vonal a Dorna-Vatra — Beszterce — a Szamos völgye — Debrecen — a Sajó völgye irányában húzódik. A román hadműveletek főcélja, ha ezt a Dunától délre folyó katonai helyzet megengedi, Erdélyen keresztül Budapest irányába vonulni.

Azok az orosz csapatok, amelyeket a Katonai megállapodás a 3. cikkelyben említ és a román hadsereggel való együttműködésre vannak kijelölve, a román hadsereg-főparancsnokság alá tartoznak.

Abban az esetben, ha a Dunától délre lévő területen működő orosz katonai részleg nagysága olyan mértékben növekednék, hogy

vele együttműködő román csapatok erejét elérné, avagy ezt meghaladná, a román területek elhagyása után, az orosz főparancsnok-
ság irányítása alatt, önálló hadseregcsoporttá alakulhat. Ez esetben
ez a hadseregcsoport Románián kívül harcolva, külön működési
területtel bír s tevékenységét az orosz főparancsnokság utasításai
szerint foganatosítja, ám mindenképpen csak a két főhadiszállás
tervelei alapján és a következők szerint:

Ha a cél érdekében együttes román-orosz katonai akció válna
szükségessé, ez a fenti hadseregcsoport annak a katonai erőnek a
parancsnoksága alá tartozik, amelyiknek a működési zónájában a
katonai akció folyik. Ebben az esetben minden parancsot és utasítást
két nyelven, románul és oroszul kell megfogalmazni.

10. cikkely. A nemzeti területekre és azokra a területekre, amelyeket az egyik szerződő fél csapatai megszállva tartanak, a másik szerződő fél csapatai nem nyomulhatnak be, csak akkor, ha ez az akció közös célt szolgál, és csupán egy előzetes és írásba foglalt megállapodás alapján.

11. cikkely. Ha a hadműveletek folyamán a szövetséges csapatok úgy találják, hogy csapat-, ellátmány- és hadianyag-szállítmányok továbbítására valamelyik szerződő fél egy, vagy több vasútvonala szükséges, ezek használatára minden egyes esetben a szövetségesek nagy-vezérkarához delegált megbízottak engedélyre szükessek.

12. cikkely. A hadifoglyokkal és a hadiszákmánnyal az a hadsereg rendelkezik, amelyik azokat ejtette.

A közös katonai hadműveletek alatt közösen végrehajtott katonai akciók során ejtett hadiszákmányt az akcióban végrehajtott tevékenység eredménye alapján kell felosztani. Mindazonáltal, a román hadsereg ellátását megkönnyítendő, a cári orosz főparancsnokság átengedi a közös akciók folyamán szerzett hadianyagot, kőszert a román hadseregnek, feltéve, ha ezekre magának sürgős szüksége nincs.

13. cikkely. A román, orosz és a többi szövetséges hadsereg zavartalan együttműködését, valamint a közös katonai cél biztosítását elősegítendő, a román hadsereg egy megbízottját — ha szükséges, meghatározott számú tiszt különítménnyel egyetemben — az orosz vezérkarhoz kell delegálja attól az időtől kezdve, amikor a román hadműveletek megkezdődnek. Ugyanilyen meghatalmazottakat kell kiküldenie az orosz és a többi szövetséges hadseregnek a román vezérkarhoz.

Az együttműködő hadseregek vezérkarainak egymást kölcsönösen és haladéktalanul tájékoztatniuk kell a katonai felderítés eredményeiről, az erők felkészültségéről és a felvonulásokról.

14. cikkely. Ha a hadműveletek folyamán olyan helyzetek adódnának, amelyek a jelen tárgyalások alkalmával előreláthatók nem voltak, az ezekkel kapcsolatos minden kérdést az egyes vezérkarokhoz delegált megbízottakkal kell megtárgyalni, ám az így hozott döntések csak a hadsereg-főparancsnokok jóváhagyása után válnak érvényessé.

15. cikkely. A szerződő felek, — hogy módjukban álljon a hadműveletek keilő előkészítése, — a katonai akció tervét a román hadsereg támadása előtti napon meg kell kapják.

16. cikkely. A fegyverszünettel kapcsolatos kérdésekben az együttműködő hadseregek főparancsnokságai közös megegyezéssel döntenek.

Készült 5 példányban, Bukarestben, 1916. augusztus 4—17-én.

G. Barclay, s. k.
Saint-Aulaire, s. k.
Fasciotti, s. k.
S. Poklevski-Koziell, s. k.
Jon. J. C. Brătianu, s. k.

A román koronatanácsnak 1916. augusztus 27-én jelentette be Brătianu miniszterelnök a titkos szerződés megkötését, amelyet maga Ferdinánd király jóváhagyásra ajánlott és beszédében kizárta annak megvitatását. Brătianu ismertette a szerződés lényegét, a Romániának megígért új határokat, s hangsúlyozta, ezzel a megállapodással Románia a négy nagyhatalommal egyenlő jogokkal ül le majd a háború végén a békekonferencia asztalához, megcsillagotvatva így a Nagy-Románia eszméjét. A Konzervatív Párt még így is megtagadta Brătianutól a támogatást, s végül a koronatanácsot elnapolták.

A titkos szerződésben vállalt kötelezettség értelmében Romániának ugyanezen a napon kellett megindítania a központi hatalmak elleni hadműveleteket. Azután, hogy valamikor az este folyamán a bécsi román követ átadta az osztrák—magyar külügyminisztériumban a hadüzenetet, a román csapatok három oszlopban megindultak Erdély felé.

A további események ismeretesei: Falkenhayn és Mackensen tábornok hadseregcsoportjai csúfosan verték vissza a támadó román seregeket és december 6-án maga a főváros, Bukarest is a németek kezében volt; a román kormány Jassyba menekült s Moldva északi részébe lúzódui fel a megvert hadserege, mely 1917 januárjában végül is a Szeret folyónál vethette meg a hátát. Ez év júniusában Marastinál sikerrel kísérletezett ugyan a román hadsereg a német csapatokkal szemben, ám Románia sorsa a háború folyamára megpecsételődött s december 9-én Focsaniban fegyverszünetet kötött a németekkel.

Brătianu reményei kezdtek halomra dőlni, a sikertelen és nagy anyagi és vérvesztéssel járó hadműveletek után, 1918 januárjában tudomására jutott, hogy az angolok különbéke-re készülnek a Monarchiával. Ugyanezkor jut el hozzá Lloyd George nevezetes beszédének szövege, amelyben kijelentette, Nagy-Britannia nem kívánja felosztani a Monarchiát, hanem mindössze jogokat követel a román és más nemzetiségű csoportok számára.

Mind Ezeket tetőzte még ebben a hónapban Woodrow Wilson amerikai elnök tízennegy pontja nyilvánosságra hozatala. Mindjárt az első pont eltilti a titkos diplomáciai szerződéseket s így veszélyeztette a megkötött antant—román megállapodás érvényességét. Wilson tizedik pontjában az Osztrák—Magyar Monarchia nemzetiségei számára autonómiát kér s nem a szomszédos államokba való bekebelezésüket ajánlja. Brătianu önzete, rátatósága emyit már nem bírta el: február 8-án Ferdinánd királynak benyújtja a lemondását. A miniszterelnöki székben előbb Avarescu, majd Marghiloman követi. Ez utóbbi köti meg 1918. május 7-én a megszálló németekkel a bukaresti békét, amellyel meglehetősen gúzsba kötötték és számos gazdasági engedményre kényszerítették Romániát.

Lemondásától kezdve Brătianu, aki változatlanul vezére maradt a román Liberális Pártnak, a kulisszák mögül irányítja a román nacionalista mozgalmat. Ettől az időtől kezdve még több energiát fordít az erdélyi román nacionalisták munkájára. Ő az, aki diplomáciai készségével eléri, hogy június folyamán Take Ionescu vezetésével mintegy kétszáz, a szövetségesekhez húzó román politikus, magas rangú hivatalnok, a német vezérkar által rendelkezésre bocsátott különvonattal elhagyhatja Romániát, hogy Párizsban telepedjenek le. Ez a csoport alakítja meg a már korábban a francia fővárosba érkezett román politikusokkal a Román Nemzeti Tanácsot, s ők adják ki a La Roumanie című, hetenként megjelenő propagandaorgnumukat. Ez a szervezet rendszeresen tájékoztatja Brătianut a szövetségesek tárgyalásairól; s talán ők az elsők, akik látják, az 1916 augusztusában megkötött titkos szerződést a szövetségesek érvénytelennek fogják nyilvánítani. Nemcsak Wilson elnök pontjai miatt, hanem azért is, mert a szövetségesek állásfoglalása szerint a németekkel megkötött bukaresti békével a románok megszegték a titkos szerződés 5. cikkelyét, amelyik kimondja, hogy a szerződő felek különbékét vagy általános békét csak együttesen és egy időben köthetnek. A szövetségeseknek nyilvánvalóan volt más okuk is erre a magatartásra, többek között az, hogy elégedetlenek voltak a románok igen rövid ideig tartó háborús akcióival: a németektől kapott vereségüket a háború egyik legcsúfosabb jeleségének tartották. Az egykori diplomáciai tárgyalások arra is engednek következtetni, hogy a szövetségesek nem szívesen látták volna Romániát a békekonferencia asztalánál velük egyenlő rangú félként, ahogy ezt a titkos szerződés 6. cikkelyében vállalták.

Az erdélyi román nacionalisták akcióinak megerősödése idején, október folyamán Brătianu felveszi a kapcsolatot a szövetségesekkel a román hadsereg újrászervezése érdekében, immáron másodszor készül a titkos szerződésben lefektetett joga, Erdély, a vele szomszédos magyar területek és a Bánát megszállására; sokat nem törődött azzal, hogy miként vélekednek a szövetségesek a szerződés érvényességéről. E román csapatokat a francia katonai misszió vezetője, Berthelot tábornok irányítása alatt a szövetségesektől kapott hadianyag birtokában készítik elő a nagy feladatra. Bulgária fegyverletétele után, látva az Osztrák—Magyar Monarchia széthullását, Ferdinánd király jóváhagyásával, november 10-én indíttatja el Brătianu

tianu a román csapatokat a visszavonuló németek után védtelenül maradt hágókön keresztül Erdély megszállására. Ellenállásra már szinte sehol sem találtak. Erdemes megjegyeznünk, hogy ugyanezen a napon nyújtották át az erdélyi román nacionalisták a Károlyi-kormányának határozatukat, hogy az időközben itt is megalakult Román Nemzeti Tanács autoritását kiterjesztik az erdélyi és az azzal szomszédos vármegyékre.

Az 1918. november 13-i belgrádi fegyverszüneti szerződés már Erdélyben éri a román hadsereg jelentékeny részét. E fegyverszüneti megállapodás értelmében a magyar csapatokat a Maros — Szamos — Beszterce folyóktól északra fekvő területekre kellett visszavonni. Románia ezt az egyezményt nem írta alá, s megint a titkos szerződés szellemében ultimátumot küldött a Károlyi-kormányának, hogy vonja ki a magyar csapatokat Erdélyből s ismerje el erre a területre Románia felségjogát. Franchet d'Esperey francia tábornok közbelépése folytán a román hadsereg egyelőre csak Erdély keleti részét foglalhatta el, de a tábornok kilátásba helyezte a demarkációs vonal megváltoztatását; s azt is, hogy egy későbbi időpontban bevonulhatnak a nyugati részekbe is. Hozzájárult ahhoz is a francia tábornok, hogy Berthelot irányítása alatt a román hadsereg felkészüljön nemcsak Erdély, de az egyéb magyar területek megszállására is.

Ebben az ismertetésben nem vállalkozom arra, hogy beszámoljak a román hadsereg erdélyi, majd magyarországi szégyenteljes szerepléséről, de hangsúlyozni szeretném, e területek megszállása, kifosztása — jórészt burkolt francia elnézés, gyakran támogatás mellett — az 1916. augusztus 17-én megkötött szerződésben lefektetett pontok alapján történhetett meg. Bizonyíték erre az az utasítás, amelyet Brătianu 1919. augusztus 5-én, Budapest megszállása után, e szerződésre hivatkozva adott a megszálló román főparancsnoknak. Ennek az utasításnak az értelmében nyújtotta át a román főparancsnok a Peidl-kormányának az ultimátumot, amelyben az összes katonai felszerelési tárgyak, berendezések; az ország vasúti gőrdülőállománya 50 %-ának; 600 személy- és teherautónak; az ország marha- és egyéb háziállat-állománya, mezőgazdasági gépparkja 30 %-ának; a folyami hajók 50 %-ának és mérhetetlen mennyiségű kenyérgabona kiszolgáltatását kérte. Ebben az ultimátumban, amelynek elfogadására öt órát adtak, a főparancsnok követelte a megszálló román hadsereg megszállási költségeinek a megtérítését is. Ezekről az ultimátumot követő rekvirálásokról, fosztogatásokról legtárgyalagosabban és leghívebben Harry Hill Bandholtz tábornok számolt be a washingtoni kormányának küldött jelentéseiben.

Nem feladatomban az sem, hogy a mintegy másfél esztendeig tartó, talán a mindenkori idők egyik legkomplicáltabb, legkevésbé áttekinthető diplomáciai tárgyalásairól, alkudozásairól, amelyek a trianoni békeparancs aláírását megelőzték, beszámoljak, hiszen ezek ismeretesebbek. Mindössze a titkos szerződés sorsáról, további szerepéről az alábbiakban szeretnék némi ismertetést adni:

A párizsi békekonferencia Legfelső Tanácsánál Brătianu 1919. február első napjaiban jelentette be Románia területi igényét az 1916. augusztus 17-én megkötött titkos szerződés alapján, felolvastva e megállapodás 4. cikkelyét. Woodrow Wilson amerikai elnök ekkor közölte vele, az Amerikai Egyesült Államok semmiféle titkos szerződést el nem ismer, s így Románia területi igényét a bukaresti titkos megállapodás alapján nem érvényesítheti. Ebből Brătianunak tudomásul kellett vennie azt is, hogy Románia, jóllehet e szer-

désben a szövetségesek erre kötelezték magukat, a nagyhatalmakkal egyenrangú félként a békekonferencia tárgyalásain részt nem vehet.

E titkos szerződés szerepe felbukkan az ugyane napok egyikén tartott ülésen is, amelyen az új Szerb-Horvát-Szlovén Királyság képviselői kétségbe vonták Románia jogát a bánáti területekre. Egyikük, Milenko Vesnić, a Párizsba delegált követük, méltatlankodott, hogy Brătianu román miniszterelnök olyan szerződésre hivatkozik a tárgyalásoknál, amelyet ő nem ismer és amelyet hiába igyekezett megszerezni a francia külügyminiszteriumtól, azt számára, többszöri kérése ellenére sem adták ki. Az ülésen jelenlevő Clemenceau meglepetést tetteve kérdezte: „Hát nem hozták még nyilvánosságra ezt a szerződést?” Brătianu válaszolt, közölve, a titkos szerződés 7. cikkelye értelmében csupán a békekötés után kerülhet erre sor. Nem kétséges, ezt Clemenceau éppen úgy tudta, mint bárki más a delegátusok közül.

Néhány nap múlva a szerződés mégis nyilvánosságra került. A kiábrándult és magát kismunyizettnek érző Brătianu — azután, hogy André Tardieuval, a románbarát és magyargyűlölő hívével, a Le Temps egykori külügyi szerkesztőjével, aki már 1914 márciusában, Bukarestben jártában sürgette a román nacionalistákat Erdély megszerzésére, ezt megtárgyalta — a titkos szerződés teljes szövegét a katonai záradékkal együtt, az akkor félhivatalos lapnak tekintett Le Temps szerkesztőségénél, 1919. február 3-án közlésre leadta. Szándéka nyilvánvalóan az lehetett, hogy a nyilvánosságra hozott szerződéssel megszarolja a szövetségeseket s a világ elé tárja, miként hitgették ezek a győzelmükért annyi áldozatot hozott román nemzetet. Ekkor már nem törődött a szerződés nyilvánosságra hozatalát tiltó cikkelyével.

Úgy gondolhatnánk, a bukaresti titkos szerződés, amelynek eredeti francia szövegét a Le Temps fenti számában találtam meg, Wilson amerikai elnök bejelentése és nyilvánosságra hozatala után elvesztette jelentőségét. Korántsem! Bizonyítható, hogy a románok mindvégig erre támaszkodva, ennek szellemében cselekedtek; s az is, hogy a francia államférfiak, béke delegátusok, ha a békekonferencia ülésein nyíltan nem is, de lényegében Románia ebben lefektetett követeléseit támogatták. A francia hadsereg Magyarországon tevékenykedett parancsnokainak magatartása közzismert. Ezek már csak azért is hajlottak a szerződésben foglalt román követelések támogatására, mert a Magyarországot megszálló román katonai csapatok együttműködésére számítottak a francia hadseregnek a bolsevista Oroszország elleni intervenciói terveiben.

Erdemes megemlítenünk azt is, hogy az olasz béke delegáció tagjai, még a de jure érvénytelenítése után is ragaszkodtak a bukaresti titkos szerződés pontjaihoz. Nem ok nélkül. E magatartásukkal önmagukat támogatták: féltek attól, hogy e szerződés analógiájára az 1915-ben Londonban megkötött hasonló megállapodásuk is érvényét veszti.

Mérlegelve az 1916. augusztus 17-én Bukarestben megkötött antant-román titkos szerződés szerepét Erdély és az ezzel határos területek elvesztésénél, kétségkívül állapíthatjuk meg, ez a szerződés volt a döntő. A szövetséges hatalmak semmivel nem törődő, cinikus opportunizmusa használta ki minden bizonnyal nem a román nemzet, hanem a román nacionalisták, s főként Jonel Brătianu Nagy-Románia megteremtésére irányuló álmát. A franciák túlbuzgóságát e téren részben a „latin rokonság”, részben pedig Kelet-Európa újrendezésére vonatkozó külpolitikai terveik magyarázzák, amelyek már az első világháború előtt megfogantak.

IRODALOM

Amer Pál: Fél évszázad. Események, emberek. Washington, Occidental Press, 1971.

Bandholtz, Harry Hill. An Undiplomatic Diary. New York, Columbia University Press, 1933.

Brătianu, Georges I. Origines et formation de l'unité roumaine. Bucarest, Institut d'histoire universelle „N. Iorga”. 1943.

Cabot, John M. The Racial Conflict in Transylvania; A Discussion of the Conflicting Claims of Rumania and Hungary to Transylvania, the Banat, and the Eastern Section of the Hungarian Plain. Boston, Beacon Press, 1926.

Constantinescu, Miron — Pasca, Stefan. Unification of the Romanian State. The Union of Transylvania with Old Romania. Bucharest, Academy of Romania, 1971.

Deák, Francis. Hungary at the Paris Peace Conference: The Diplomatic History of the Treaty of Trianon. New York, Howard Fertig, 1972.

Endes Miklós: Erdély három nemzete és négy vallása autonómiájának története. Budapest, 1935.

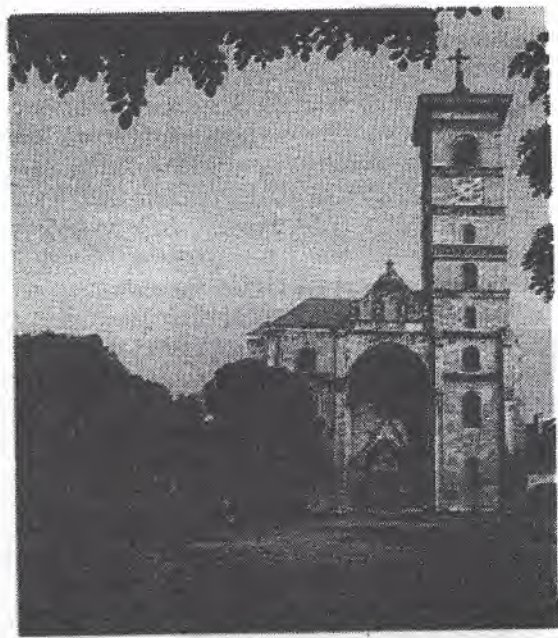
Falkenhayn, Erich George von. Der Feldzug der Neunten Armee gegen Rumänien und Rußen, 1916—1917. Berlin, Mittler, 1920—1921.

Gelfand, Lawrence E. The Inquiry, American Preparations for Peace, 1918—1919. New Haven, Yale University Press, 1963.

Gottlieb, W. W. Studies in Secret Diplomacy during the First World War. London, Allen and Unwin, 1957.

Hoover Library on War, Revolution and Peace. An Introduction to a Bibliography of the Paris Peace Conference. Edited by Nina Almond and Elizabeth Haswell Lutz. Stanford, Stanford University Press, 1955.

- ... Special Collections in the Hoover Library on War, Revolution and Peace. Edited by N. Almond and R. H. Lutz. Stanford, Stanford University Press, 1940.
- I. Tóth Zoltán: Magyarok és románok. Történelmi tanulmányok. Budapest, 1966.
- Jászi, Oszkár. The Dissolution of the Habsburg Monarchy. Chicago, University of Chicago Press, 1961.
- Karolyi, Michael. Memoirs. Faith Without Illusion. New York, E. P. Dutton & Co., 1957.
- Lansing, Robert. The Peace Negotiations: A Personal Narrative. Boston, Houghton Mifflin, 1921.
- Le Temps. 1919. február 3.
- Lloyd George, David. The Truth about the Peace Treaties. London, Victor Gollancz, 1938.
- L. Nagy Zuzsa: A párizsi békekonferencia és Magyarország. Budapest, Koszuth Kiadó, 1965.
- Macartney, Carlisle Aylmer. Hungary and Her Successors: The Treaty of Trianon and Its Consequences, 1919-1937. London, Oxford University Press, 1937.
- Makkai, László. Histoire de Transylvanie. Paris, 1946.
- Mamatey, Victor S. The United States and East Central Europe, 1914-1918. A Study in Wilsonian Diplomacy and Propaganda. Princeton, Princeton University Press, 1937.
- Mészter Miklós: Az autonóm Erdély és a román nemzetiségi követelések 1863-64. évi nagyszebeni országgyűlésén. Pécs, Dunántúli Pécsi Egyetemi Könyvtudós és Nyomda, 1936.
- ... Levél Hanák Péterhez az „Abrusbanya, 1849. május” című tanulmányával kapcsolatban. Kézirat. Budapest, 1979.
- Miller, David Hunter. My Diary at the Conference at Paris with Documents. New York, 1925.
- Pisécologue, Maurice. An Ambassador's Memoirs. New York, George H. Doran, 1925.
- Petrescu-Comnen, Nicolae. Ethnographic Atlas. Bucarest, Institut de arhă grafică, 1938.
- Frogaud, Albert. Histoire diplomatique de la France pendant la grande guerre. Paris, Éditions Alsatia, 1938.
- Saint-Aulaire, Comte de. Confession d'un vieux diplomate. Paris, Flammarion, 1953.
- Seymour, Charles. Letters from the Paris Conference. New Haven, Yale University Press, 1965.
- Seton-Watson, Robert William. A History of the Roumanians from Roman Times to the Completion on Unity. Cambridge, Cambridge University Press, 1934.
- ... Transylvania: A Key-Problem. London, Oxford University Press, 1941.
- Spector, Sherman David. Rumania at the Paris Peace Conference. A Study of the Diplomacy of Ioan I. C. Bratianu. New York, Bookman Associates, 1962.
- Tardieu, André. Devant l'obstacle: l'Amérique et nous. Paris, Émile Paul Frères, 1927.
- ... The Truth about the Treaty. Indianapolis, Bobbs-Merrill, 1921.
- Teleki, Count Paul. „A propos d'une carte ethnique”. Nouvelle Revue Hongrie, 1939. LXI. 181.
- Teleki Pál, gróf: Magyarország néprajzi térképe a népsűrűség alapján. Budapest, Magyar Földrajzi Intézet, évszám nélkül.
- Temperley, Harold W. V. A History of the Peace Conference at Paris. London - New York - Toronto, Oxford University Press, 1969.
- ... „How the Hungarian Frontiers Were Drawn.” Foreign Affairs, 1921. VI. 432.
- Ullein-Réviczky, Antal. La nature juridique des clauses territoriales du traité de Trianon. Paris, Pedone, 1936.

Gyulafehérvár

Segesvár

FRANCE, GRANDE-BRETAGNE, ITALIE, RUSSIE, ROUMANIE.

Traité d'alliance; signé à Bucarest, le 4/17 août 1916, suivi d'une Convention militaire, signée à la date du même jour.

Le Temps du 4 février 1919.

Convention.

Article 1er. La France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie garantissent l'intégrité territoriale du royaume de Roumanie dans toute l'étendue de ses frontières actuelles.

Art. 2. La Roumanie s'engage à déclarer la guerre et à attaquer l'Autriche-Hongrie dans les conditions stipulées par la convention militaire;

la Roumanie s'engage également à cesser, dès la déclaration de la guerre, toutes relations économiques et échanges commerciaux avec les ennemis des alliés.

Art. 3. La France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie reconnaissent à la Roumanie le droit d'annexer les territoires de la monarchie austro-hongroise stipulés et déterminés à l'article 4.

Art. 4. Les limites des territoires mentionnés à l'article précédent sont fixées comme suit:

La ligne de délimitation commencera sur le Pruth à un point de la frontière actuelle entre la Roumanie et la Russie près de Novoselitza, et remontera ce fleuve jusqu'à la frontière de la Galicie au confluent du Pruth et du Ceremos. Ensuite, elle suivra la frontière de la Galicie et de la Bukovine et celle de la Galicie et de la Hongrie jusqu'au point Stog (cote 1655). De là, elle suivra la ligne de séparation des eaux de la Tisza et du Vizo pour atteindre la Tisza au village de Trebusa en amont de l'endroit où elle s'unit au Vizo. A partir de ce point, elle descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à 4 kilomètres en aval de son confluent avec le Szamos en laissant le village de Vasares-Namény à la Roumanie. Elle continuera ensuite dans la direction du sud-sud-ouest jusqu'à un point à 6 kilomètres à l'est de la ville de Debreczen. De ce point, elle atteindra le Crisch à 3 kilomètres en aval de la réunion de ses deux affluents (le Crisch blanc et le Crisch rapide). Elle joindra ensuite la Tisza à la hauteur du village Algye au nord de Szegedin en passant à l'ouest des villages de Croshaza et de Bekessamson à 3 kilomètres duquel elle fera une petite courbe. A partir d'Algye, la ligne descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à son confluent avec le Danube, et enfin suivra le thalweg du Danube jusqu'à la frontière actuelle de la Roumanie.

La Roumanie s'engage à ne pas élever de fortifications en face de Belgrade dans une zone à déterminer ultérieurement et à ne tenir dans cette zone que les forces nécessaires au service de la police. Le gouvernement royal roumain s'engage à indemniser les Serbes de la région du Banat qui, abandonnant leurs propriétés, voudraient émigrer dans l'espace de deux ans à partir de la conclusion de la paix.

Art. 5. La Roumanie d'une part, et la France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie de l'autre part, s'engagent à ne pas conclure de paix séparée ou la paix générale que conjointement et simultanément.

La France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie s'engagent également à ce que, au traité de paix, les territoires de la monarchie austro-hongroise, stipulés à l'article 4, soient annexés à la couronne de Roumanie.

Art. 6. La Roumanie jouira des mêmes droits que les alliés pour tout ce qui a trait aux préliminaires, aux négociations de la paix, ainsi qu'à la discussion des questions qui seront soumises aux décisions de la Conférence de la paix.

Art. 7. Les puissances contractantes s'engagent à garder secrète la présente convention jusqu'à la conclusion de la paix générale.

Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 4/17 août 1916.

Convention militaire. *)

Article 1er. Pour faire suite au traité d'alliance conclu le 4/17 août 1916, entre la France, la Grande-Bretagne, l'Italie, la Russie et la Roumanie, la Roumanie s'engage en mobilisant toutes ses forces de terre et de mer, à attaquer l'Autriche-Hongrie au plus tard le 15/28 août 1916 (huit jours après l'offensive de Salonique). Les opérations offensives de l'armée roumaine commenceront le jour même de la déclaration de guerre.

Art. 2. Dès la signature de la présente convention et pendant la durée de la mobilisation et de la concentration de l'armée roumaine, l'armée russe s'engage à agir d'une façon particulièrement énergique sur tout le front autrichien dans le but d'assurer les opérations roumaines susmentionnées. Cette action sera spécialement offensive et vigoureuse en Bukovine où les troupes russes devront tout au moins garder leurs positions ainsi que leurs effectifs actuels.

A partir du 12/25 août 1916, la flotte russe devra assurer la sécurité du port de Constantza, empêcher tout débarquement des troupes ennemies sur les côtes roumaines et toute incursion sur le Danube, en amont des bouches de ce fleuve.

*) Traduction allemande de la Convention militaire dans les „Dokumente aus den russischen Geheimarchiven“, Berlin 1918.

De son côté, la Roumanie reconnaîtra à la flotte russe de la mer Noire le droit d'utiliser le port de Constantza, et de prendre les mesures nécessaires contre la flotte sous-marine ennemie.

Les navires de guerre russes qui se serviront du Danube tant pour garantir les rives que pour prêter concours à l'armée et à la flotte roumaines seront sous les ordres du commandement en chef des armées roumaines et coopéreront sur ce fleuve avec l'escadre des monitors roumains. Les détails de cette coopération seront établis conformément aux articles de la présente convention.

Art. 3. La Russie s'engage au moment de la mobilisation de l'armée roumaine, à envoyer en Dobroudja deux divisions d'infanterie et une division de cavalerie pour coopérer avec l'armée roumaine contre l'armée bulgare.

Les alliés s'engagent à faire précéder au moins de huit jours, par une offensive affirmée des armées de Salonique, l'entrée en guerre de la Roumanie, afin de faciliter la mobilisation et la concentration de toutes les forces militaires roumaines. Cette offensive commencera le 7/20 août 1916.

Si, au cours des opérations militaires, les puissances alliées, après entente entre les états-majors respectifs, étaient amenées à augmenter leur appoint militaire coopérant avec l'armée roumaine, cette augmentation de forces ne modifiera en rien les stipulations des conventions conclues.

Art. 4. La France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie s'engagent à fournir à la Roumanie des munitions et le matériel de guerre qui seront transportés par des bateaux roumains ou alliés et transités par la Russie.

Ces livraisons et transports devront être exécutés de façon à assurer l'arrivée en Roumanie, d'une façon aussi continue que possible, d'un minimum de trois cents tonnes par jour, calculé sur un mois de transport.

Au cas où les alliés auront à leur disposition de nouvelles voies d'accès facilitant le transit des munitions, la Roumanie pourra en bénéficier.

Art. 5. Les alliés s'engagent également à fournir à la Roumanie, dans la limite du possible, les chevaux, caoutchoucs, médicaments, articles de subsistance et d'équipement qu'elle demanderait dans les quantités et catégories qui seront fixées de commun accord.

Art. 6. Les alliés mettront à la disposition de la Roumanie le personnel technique nécessaire à la fabrication dans le pays des munitions et du matériel de guerre.

Art. 7. Dès la conclusion de la présente convention, les états-majors des armées roumano-russes, ainsi que l'état-major des armées de Salonique se mettront d'accord pour établir les modalités de leur coopération.

L'accord pendant les opérations militaires des armées roumano-russes ou tout changement, éclaircissement et supplément en vue d'une liaison permanente, s'établira au quartier général respectif, ainsi qu'il sera dit au-dessous.

Art. 8. La coopération des armées alliées n'implique pas la subordination d'une des parties contractantes à l'autre, elle n'implique que la libre acceptation des dispositions ou modifications dues à la situation générale, aux nécessités exigées par le but poursuivi et à la camaraderie d'armes.

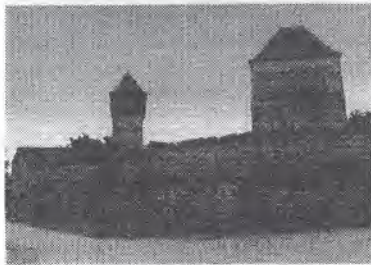
Art. 9. En principe, les troupes royales roumaines et les troupes impériales russes conserveront leur commandement propre, leur zone d'opérations distincte et une complète indépendance dans la conduite des opérations. La ligne de démarcation entre les deux armées passera de Dorna-Vatra par la Bistritza et les vallées des rivières Chaiu et Samesch à Debreczen. Le but principal de l'action roumaine, en tant que la situation militaire au sud du Danube le permettra, sera par la Transylvanie dans la direction de Budapest.

Les troupes russes prévues à l'art. 3, destinées à coopérer avec l'armée roumaine, seront sous le commandement en chef de l'armée roumaine.

Au cas où le contingent russe opérant au sud du Danube serait considérablement augmenté de manière à être de force égale ou supérieure aux troupes roumaines avec lesquelles il coopérera, ce contingent pourra former, à la sortie du territoire roumain, une armée indépendante qui sera placée sous le commandement suprême russe. Dans ce cas cette armée, agissant hors du territoire roumain, devra avoir une zone d'opérations distincte et sera conduite d'après les directions du commandement suprême russe, tout en se conformant entièrement aux plans des deux quartiers généraux sur les bases établies ci-dessus:

Si en vue du but poursuivi, des opérations militaires avec des forces roumano-russes, devaient avoir lieu, le commandement de ces

forces serait indiqué par la zone respective d'opérations. Tous les ordres et instructions relatifs à la conduite de ces opérations seront rédigés en roumain et en russe.

Art. 10. En principe, dans le territoire national de même que dans le territoire occupé par l'armée de l'une des parties contractantes, les armées de l'autre partie contractante ne pourront y pénétrer que si l'intérêt général et le but commun le réclamaient et avec le consentement écrit et préalable pour chaque cas particulier.

Art. 11. Chaque fois qu'au cours des opérations les armées alliées se trouveront dans la nécessité, pour le transport des troupes, provisions et fournitures militaires, d'user d'une ou plusieurs voies ferrées sur le territoire de l'Etat allié, l'utilisation sera établie pour chaque cas particulier par les délégués des grands quartiers généraux alliés.

L'administration, l'organisation des transports et l'approvisionnement avec les ressources locales incomberont dans tous les cas aux autorités territoriales.

Art. 12. Les prisonniers, le butin de guerre et les trophées pris par l'une des armées, lui appartiendront.

Le butin de guerre, pris dans des combats en commun, et sur le même champ de bataille, sera partagé proportionnellement aux effectifs qui y auront pris part. Toutefois, afin de faciliter l'approvisionnement de l'armée roumaine, le commandement impérial russe cédera à celle-ci le matériel de guerre et les munitions, compris dans ce butin mixte, dont elle aurait un besoin urgent.

Art. 13. Pour coordonner les actions des armées roumaines, russes et alliées, et pour atteindre plus sûrement les buts militaires, un représentant de l'armée roumaine, aidé si nécessaire d'un certain nombre d'officiers adjoints, doit se trouver aux quartiers généraux russes et alliés au moment de l'ouverture des opérations militaires roumaines. De même les représentants des armées russes et alliées et leurs adjoints doivent se trouver au quartier général de l'armée roumaine.

Les quartiers généraux des armées coopérantes doivent se renseigner mutuellement et en temps utile sur les conjectures militaires, la réparation des forces et la marche des opérations.

Art. 14. Si, au cours des opérations, il survenait des situations exigeant la prise de mesures nouvelles et soulevant des questions non prévues dans la présente convention, toutes ces questions seront traitées dans chaque quartier général avec le délégué de l'armée alliée, mais ne deviendront définitives qu'après un accord des commandants en chef.

Art. 15. Pour pouvoir prendre à temps les mesures préparatoires au commencement des opérations, les parties contractantes devront s'entendre sur le plan de l'action militaire avant le jour de l'ouverture des hostilités par l'armée roumaine.

Art. 16. La question des armistices sera décidée de commun accord par les commandements suprêmes des armées coopérantes.

Art. 17. La présente convention demeurera en vigueur du jour de la signature jusqu'à la paix générale.

Fait en cinq exemplaires à Bucarest, le 4/17 août 1916.

(Signé) *Tatarinow.*
(Signé) *M. Depré.*
(Signé) *Tomson.*
(Signé) *L. G. Ferigo.*
(Signé) *Iwan Bratianu.**

*) Les signatures ci-dessus apposées d'après les „Geheimdokumente“ (comp. p. 343 note *).